

Məktəblinin inkişafında teatr qüdrətli tərbiyə vasitəsidir

Bir-birinə məsuliyyət hissi olan insan toplumu heç şübhəsiz ki, mədəni bir toplumdur. Birliyi və həmrəyliyi olmayan, bir-birinə qarşı məsuliyyət hissindən məhrum olan insan kütləsi isə toplum deyil, sadəcə yığındır. Sağlam bir cəmiyyət bünövrəsinə qovuşmasının müxtəlif qanunları vardır ki, bu da iqtisadi qanunlardan psixoloji qaydalara qədər uzanıb gedir. Amma bütün bu qayda qanunların mənbəyində birlikdə yaşayan insanların öz mədəni həyatı və gürzarını sağlam təməllər üzərində qurması xüsusilə vacibdir. Bir cəmiyyət olaraq mədəni səviyyə ilə çağdaş birləşməni tapmaq, mədəni həyatı yurdun hər yanında bərabər şəkildə paylaşmaq, köklü mədəni səviyyələrdən yeni səviyyəyə doğru meyil etmək cəhdi, insanları toplumu yaralayan mədəni boşluqlardan, kəsirlərdən uzaqlaşdırır. Kütlənin sabahını, gələcəyini təminat altına almaq istəyiriksə, ilk növbədə uşaqlarımızın təlim və tərbiyəsindən başlamağa start verməliyik. Bu anlamda orta məktəblərdə teatr sənətinin tədrisi prosesi pozitiv nəticələrin əldə olunması üçün geniş perspektivlər açır.

Xəzər GƏNCƏLİ
Fəlsəfə doktoru,
əməkdar artist

ədəbiyyat, xarici dil, tarix, fəlsəfə və s. fənnlərlə yanaşı təbiiq olunmasının tərbiyəvi və yetişdirmə yönü çox şaxəli şəkildə şagirdlərə bir tərəfdən həmrəyliyi öyrədən, ictimai həyat üçün zəruri olan məsuliyyət hissini təmin edər, digər tərəfdən onların düşüncə və tefəkkürünü hərəkətə gətirmək qabiliyyətini inkişaf etdirər, düşünərək, şərh edərək oxumağı öyrədən, kütlə içində danışa bilmək bacarığına və nitq qabiliyyətinə təkan verir, dile qayğı ilə yanaşmağa, doğru, gözəl və səliqəli danışmağa imkan yaradır, qızla oğlanın birlikdə çalışmasıyla sağlam münasibətləri tənzimləyir, tutarsızlıq və ölçüsüzlüyün qarşısını alar, doğru olanı göstərir. Teatr dərslərinin təbiiq olunduğu zaman da uşağın və ya şagirdin əlinə, qolundan istifadə etməsinə nəzarət altına alar, incəsənətin müxtəlif sahələri ilə əlaqə yaratmasına şərait yaradır, etik və estetik idrak qabiliyyətini inkişaf etdirir, ona cəmiyyətin fəal üzvü kimi olmaq istəyini, təşəbbüsünü aşılar, problemlər üzərində düşüncəni, mühakimə etməyi tələq edir və şagirdin özü-özünü, habelə etrafdakıların onu yaxşı tanımasını təmin edir.

Orta məktəblərdə teatr çalışmalarının məktəblilər üçün, eyni zamanda bir küll halında cəmiyyət üçün faydalı olan digər kriteriyaları da mövcuddur. Belə ki, bu çalışmalar cəmiyyətin orta komplekslərinə müdaxilə edir, onun mənəvi-psixoloji ələminə təsir edərək sağlam olanı göstərir, milli

mənsubiyyət hissini gücləndirir, cəmiyyəti mövcud problemlərə obyektiv nəzərlə baxmağa vadar edər, kütlənin estetik səviyyəsini yüksəldir, cəmiyyət və şəxsiyyət əlaqələrinin kökünə enər.

Çağdaş mədəniyyəti yaratmaqda, yaymaqda, anlamaqda və başa salmaqda, bir ölkəyə faydalı olacaq fərdiyyətlər yetişdirməkdə məktəblərdə təbiiq ediləcək teatr çalışmaları olduqca əhəmiyyətlidir. Orta məktəblərdə bu günə qədər teatrın zəruriliyi mövzusunda lazımı ölçüdə söhbətlər aparılmadı, səhnə sənətinin xüsusiyyətləri haqqında etraflı və müfəssəl məlumat verilmədiyi üçün məktəb skamyasından qopub bu gün incəsənət universitetlərinə gələn gənclər təlim və tədris nöqtəyi-nəzərindən ciddi problemlərlə rastla-

cəmiyyət içində yaşama və cəmiyyət içində şəxsiyyət olma cəhəti də çözülməmiş vacib bir problem olaraq gündəmə gəlməyə başlayır.

Ucqar əyalətlərimizi və bölgələrimizi bir kənara qoyub heç uzağa gəlməyərək, bu gün ölkəmizin iri şəhərlərindəki məktəblərdə belə donuq qeyri-rəngarəng təlim-tədris və təzviq nəticəsində fərdiyyət və şəxsiyyətləri az qala yox edilmiş laqəyd və biganə gənclərə nə yazıq ki, tez-tez rast gələrdik. Mobil telefonların çaynağından qurtula bilməyən və az qala robota ("zombi" demək istəmirəm) çevrilən gənclərin taleyi isə ölkənin gələcəyi baxımından çox düşündürücü bir təzahürat yaradır.

Teatr düşüncəsinin və dünyagörüşünün formalaşması humanitar fənnlər üzrə müəl-

limgə, "Dağılan tifaq", "Olülər" və s. bu kimi pyesləri üzrə çalışmalarda, şagirdlərə həmin pyeslərdəki obraz və xarakterlərin seçiyəyi cəhətlərini izah etməklə yanaşı rol paylaşımı etməli, rollar üzrə məşq edərək dərslər aparmalıdır. Çünki müəllimin yardımı ilə şagirdlər rolları sinifdə oxuyub ifa etdikləri təqdirdə, bədii əsərlərlə yaxından tanış olduqca müsbət qəhrəmanların əxlaqi keyfiyyətlərini özləri üçün bir nümunə götürürlər, yeni şagirdlər ifa etdikləri əsərin qəhrəmanının daxili-psixoloji, mənavi aləmi, yüksək əməl üzrə apardıqı mübarizə haqqında düşünməklə, fikrən onunla nəfəs alar, onun bu və ya digər cəhətləri özlərində görmək istəyi duyurlar. Oduq ki, şagirdlərin dünyagörüşünün formalaşmasında qayğı göstərən müəllim, onlara düzgün istiqamətə yönləndirməlidir.

Ümumiyyətlə, orta məktəblərdə teatr dərslərinin təbiiq şagirdlərin şəxsiyyətlərinin formalaşması və inkişafı üçün real əsas yaradır. Bu real əsas isə ibtidai sinifdən XI sinifdək tədris edilən ədəbi-bədii materiallarda öz ifadəsini tapır. Bu faktların lazımı şəkildə izahı ədəbiyyat müəllimindən gərgin əmək tələb edir. Ədəbiyyat müəlliminin əməyi və istiqamə-

şirlər.

Teatr deyince, quru, sxematik, bəsit, ruhsuz və rəngsiz bir biçimdə bir neçə yazının adı və pyesləri şagirdlərin düşüncəsinə yeridilməyə çalışılır. Bu səthi, dayaz, qeyri-şüurlu və məsuliyyətsiz tutum üzündən orta məktəbdən gələn gənclərin böyük əksəriyyəti teatrın konstruktiv, tərbiyəvi və yaradıcılıq funksiyalarından xəbərsiz olaraq universitetlərə uz tuturlar. Bunların arasında isə yalnız barmaqda sayıla biləcək nisbətə olanlar öz fərdi istedadları ilə seçilir. Orta məktəblərdə doğru və dürüst teatr anlayışı verilmədiyi üçün gənclərimiz irəlidikeyi yaşamlarına cəmiyyətin bir üzvü olaraq hazırlanmamış, yetkinləşməmiş bir biçimdə atılırlar və bu şəraitdəki həyatlarının bütün gedişatı ərzində onları təqib etmiş olur. Uşaqlar iş bölgüsü və birlikdə çalışma prinsiplərindən ümumiyyətlə uzaqda tutulduqlarından bir-birlərinə daha şübhəylə, daha mənfəət güdəcək bir tərdə yanaşmağa başlayırlar. Ayrica

limlərdən, xüsusilə məktəbdəki ədəbiyyat fənnindən dərslər deyən müəllimlərin fəaliyyətindən çox asılıdır. Orta məktəblərdə Mirzə Fətəli Axundovun, Cəlil Məmmədquluzadənin və ya Əbdürrəhim Haqverdiyevin böyük əsərlərini tədris edən müəllimlər yalnız həmin əsərlərin həyatı, tərcümeyihali və yaradıcılığında danışmaq kifayətlənməməli, bu əsərlərin xüsusilə dramaturgiyasına istinad etməyi bacarmalı, yeri gələndə əlavə praktik dərslər keçməklə, "Hacı

ti sayəsində oxuduqlar bədii əsərlərin, xüsusilə də dram əsərlərinin təsir nəticəsində gənclərin bir qismi ele məktəb partası arxasında ikən aktyor olmağa meyli edər, şer, hekayə yazırlar. Onların bu meylinə orta məktəblərdə geniş imkanlar verilməli və onun üçün istiqamətə lazımı qayğı göstərməlidir. Yaradıcılıq isə dünyagörüşü ilə bağlı olduğundan teatrın təsir gücündən, şagirdin dünyagörüşünün formalaşdırılması üçün bir vasitə kimi istifadə edilməlidir.

(Ardı var)